

10. Стандарт вищої освіти України. Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 19 листопада 2018 р. № 1262. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/28/123-kompyuter.inzhener.bakalavr-1.pdf> (дата звернення: 17.11.2025).

Сахошко Марина Олександрівна,
аспірант кафедри криміналістичного
забезпечення та судових експертиз
навчально-наукового експертно-
криміналістичного інституту Національної
академії внутрішніх справ

УЧАСТЬ АДВОКАТА В ДОПИТІ ЕКСПЕРТА В СУДІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ПРО НЕЗАКОННЕ ВИГОТОВЛЕННЯ, ЗБЕРІГАННЯ, ЗБУТ ПАЛЬНОГО АБО ТРАНСПОРТУВАННЯ ЙОГО З МЕТОЮ ЗБУТУ

У кримінальному провадженні висновок експерта ґрунтується на його наукових, технічних або інших спеціальних знаннях. Відповідно до ст. 12 Закону України «Про судову експертизу», судовий експерт зобов'язаний: провести повне дослідження і дати обґрунтований та об'єктивний письмовий висновок; на вимогу особи або органу, які залучили експерта, судді, суду дати роз'яснення щодо даного ним висновку [1].

Під час розслідування незаконного виготовлення, зберігання, збуту пального або його транспортування з метою збуту наявні у справі експертизи можуть викликати певний сумнів або їх результати можуть суперечать іншим обставинам справи. З метою розв'язання цієї проблеми може бути проведений допит експерта в суді (ст. 356 КПК України). При допиті експерта в суді він надає показання, а відповідно до кримінального процесуального законодавства показання експерта є одним із процесуальних джерел доказів (ч. 1 ст. 95 КПК України). Складність допиту експерта полягає в тому, що суб'єкти допиту часто не обізнані у сфері знань, якими володіє експерт. Відповідно, під час допиту найактивніше поводить себе сторона, не на користь якої дано висновок, убачаючи сумнів у професіоналізмі експерта.

Прибуття до суду експерта для його допиту забезпечується стороною кримінального провадження, яка заявила клопотання

про його виклик (ч. 2 ст. 327 КПК України). З огляду на це виникає питання стосовно допустимості позасудового спілкування з експертом ініціатора його допиту, що може бути виправданим з тактичного погляду. Закон будь-яких застережень щодо цього не має, тому інструктаж експерта, особливо в разі відсутності у нього достатнього досвіду участі в судовому допиті, може бути корисним [2, с. 74].

Допит експерта починається не вільною розповіддю про все, що відомо у справі, а постановкою конкретних питань, які потребують роз'яснення або доповнюють питання, вирішені у висновку експерта. Головуючий попереджає експерта про кримінальну відповідальність за надання завідомо неправдивого висновку. Експерта, який проводив експертизу за зверненням сторони обвинувачення, першою допитує сторона обвинувачення, а експерта, який проводив експертизу за зверненням сторони захисту, – сторона захисту. Після цього експерту можуть бути поставлені запитання потерпілим, цивільним позивачем, цивільним відповідачем, їх представниками та законними представниками, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, а також головою та суддями (ст. 356 КПК України). Поставлені питання, як правило, стосуються роз'яснення висновку експерта, уточнення процесу проведення дослідження.

Під роз'ясненням висновку експерта необхідно розуміти надання ним показань щодо відомостей, що уточнюють і розкривають зміст і значення таких положень: відомості про науково-технічні засоби, які використовувалися в експертизі, про виявлені ознаки досліджуваних об'єктів, спеціальні терміни і формулювання тексту; у з'ясуванні придатності наданих об'єктів для дослідження та дачі висновку; особливості підготовки об'єктів для дослідження, умови відбору експериментальних зразків, кількісних і якісних змін об'єктів після проведення їх дослідження; причини обрання застосованої методики дослідження або відмови від неї та методик або методів дослідження об'єктів; суперечності між дослідною частиною і заключними висновками; критерії оцінки ознак, які експерт використав у проміжних і заключних висновках тощо [3, с. 237–238].

Так, у кримінальних провадженнях, розпочатих за ст. 204 КК України, при допиті експерта в суді адвокат задає питання, спрямовані на перевірку правильності відбору зразків, чи були дотримані під час відбору зразків вимоги ДСТУ 4488:2005, хто

безпосередньо відбирав зразки для проведення експертизи, чи був залучений відповідний спеціаліст чи мав він право відбирати зразки, чи відбір зразків здійснювався безпосередньо слідчим; скільки пройшло час між відбором зразків та безпосередньо проведенням судової експертизи; чи здійснювалась перевірка наданих зразків виключно вимогам ДСТУ; чи було враховано про види пального, які відповідають вимогам ТУ; чи були дотримані при діях із зразками пального вимоги Інструкції про порядок приймання, транспортування, зберігання, відпуску та обліку нафти і нафтопродуктів на підприємствах і організаціях України.

Оцінці ж підлягають будь-які висновки незалежно від того, чи є вони категоричними, імовірними або судовий експерт констатує неможливість відповіді на поставлені перед ним запитання. Варто враховувати, що відповіді судового експерта на допиті також можуть мати ймовірний характер, як і його висновок [4, с. 169].

У суді експерту можуть бути *поставлені запитання щодо наявності в експерта спеціальних знань та кваліфікації з досліджуваних питань (освіти, стажу роботи, наукового ступеня тощо), дотичних до предмета його експертизи; використаних методик та теоретичних розробок; достатності відомостей, на підставі яких готувався висновок; наукового обґрунтування та методів, за допомогою яких експерт дійшов висновку; застосовності та правильності застосування принципів та методів до фактів кримінального провадження; інші запитання, що стосуються достовірності висновку (ст. 356 КПК України).*

Предмет допиту експерта в суді у кримінальному провадженні про незаконне виготовлення, зберігання, збут пального або транспортування його з метою збуту визначається обставинами вчинення конкретного кримінального правопорушення, видом експертизи і питаннями, які нею вирішувалися. Зокрема, типовим предметом допиту експерта є з'ясування: які методики проведення судових експертиз він використовував при дослідженні складників і якості пального; чи достатньо йому було надано зразків пального для проведення експертизи; наявність експертної ініціативи щодо його відповідей на питання, які не були поставлені для вирішення, водночас виявлені експертом під час дослідження; чи складено акт відбору зразків; чи відповідали ємності для відбору зразків вимогам ДСТУ 4488:2005; чи було враховано експертом, що не всі зразки повинні відповідати ДСТУ, так як частина пального може

відповідати вимогам ТУ; чи не порушено правила зберігання зразків, які передавалися на експертизу; чи були вони захищені від дії ультрафіолетового освітлення, чи враховувалося це експертом при проведенні експертизи; чи з'ясувалося та чи враховувалося при проведенні експертизи за якої температури зберігалися зразки; у зв'язку з дією яких чинників міг би змінитися фракційний склад зразків пального; яким чином експерт обробляв результат дослідження; чи надавалися експерту та чи враховувалося останнім супроводжувальні документи на партію товару; чи досліджувалися експертом паспорти та сертифікати якості; чи могли інші чинники вплинути на результати дослідження (волога, перегрів, залишки попереднього палива); чи враховувалась та чи перевірялась чистота пробовідбірників; як можна пояснити різницю між регламентними та фактичними показниками, що могло на них вплинути.

Таким чином, допит адвокатом експерта в суді у кримінальному провадженні, розпочатому за ст. 204 КК України, проводиться з метою роз'яснення та доповнення його висновку, який може містити спеціальну термінологію, неповні відповіді на поставлені питання, методик дослідження, яке є нетиповою для даного виду судової експертизи, уточнення умов отримання зразків для експертизи, їх зберігання і транспортування в судово-експертну установу.

Список використаних джерел

1. Про судову експертизу : Закон України від 25 лютого 1994 р. № 4038-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>
2. Мирошниченко Ю. М. Використання спеціальних знань під час судового розгляду кримінальних справ : наук.-практ. посібник / за ред. проф. М. Г. Щербаковського. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ. 2022. 97 с.
3. Щербаковський М. Г. Проведення та використання судових експертиз у кримінальному провадженні : монографія. Харків : В деле, 2015. 560 с.
4. Куцкір Г. М. Процесуальні особливості допиту експерта в суді. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Серія ПРАВО. Вип. 60., С. 168–171. DOI <https://doi.org/10.32782/2307-3322/2020.60.37>